

Μαθηματικά Πληροφορικής

3ο Μάθημα

Ηλίας Κουτσοπιάς

Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
Πανεπιστήμιο Αθηνών
elias@@di.uoa.gr

Νοέμβριος 2011

- 1 Παράδειγμα δομικής επαγωγής
- 2 Ορισμός δομικής επαγωγής
- 3 Συμβολοσειρές
- 4 Γλώσσες
- 5 Δυαδικά δένδρα

- Η ιδέα της μαθηματικής επαγωγής μπορεί να επεκταθεί και σε άλλες δομές εκτός από το σύνολο των φυσικών $\mathbb{N}$.
- Μπορούμε να μιμηθούμε τον επαγωγικό ορισμό του συνόλου των φυσικών για να ορίσουμε αναδρομικά νέες δομές στις οποίες μπορούμε να κάνουμε επαγωγή.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ορίζουμε ένα σύνολο S ως εξής:
Βάση του ορισμού: $3 \in S$
Επαγωγικός ορισμός: Αν $x, y \in S$ τότε και $x + y \in S$
- $S = \{\}$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ορίζουμε ένα σύνολο S ως εξής:
    Βάση του ορισμού: $3 \in S$
    Επαγωγικός ορισμός: Αν $x, y \in S$ τότε και $x + y \in S$
- $S = \{3\}$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ορίζουμε ένα σύνολο S ως εξής:
Βάση του ορισμού: $3 \in S$
Επαγωγικός ορισμός: Αν $x, y \in S$ τότε και $x + y \in S$
- $S = \{3, 6\}$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ορίζουμε ένα σύνολο S ως εξής:
    Βάση του ορισμού: $3 \in S$
    Επαγωγικός ορισμός: Αν $x, y \in S$ τότε και $x + y \in S$
- $S = \{3, 6, 9, 12\}$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ορίζουμε ένα σύνολο S ως εξής:
Βάση του ορισμού: $3 \in S$
Επαγωγικός ορισμός: Αν $x, y \in S$ τότε και $x + y \in S$
- $S = \{3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24\}$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ορίζουμε ένα σύνολο S ως εξής:
    Βάση του ορισμού: $3 \in S$
    Επαγωγικός ορισμός: Αν $x, y \in S$ τότε και $x + y \in S$
- $S = \{3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, \dots\}$
- Ποιό είναι το σύνολο S ;

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ορίζουμε ένα σύνολο S ως εξής:
Βάση του ορισμού: $3 \in S$
Επαγωγικός ορισμός: Αν $x, y \in S$ τότε και $x + y \in S$
- $S = \{3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, \dots\}$
- Ποιό είναι το σύνολο S ;
- Διαισθητικά, το S περιέχει τα πολλαπλάσια του 3. Πως το αποδεικνύουμε;

Παράδειγμα αναδρομικού ορισμού (συνέχ.)

- Έστω A το σύνολο των πολλαπλασίων του 3, που ορίζεται περιγραφικά:

$$A = \{3n : n \in \mathbb{N}\}.$$

- Θέλουμε να δείξουμε ότι τα δυο σύνολα είναι ίσα, $A = S$.
  - $A \subseteq S$, δηλαδή ότι κάθε θετικό πολλαπλάσιο του 3 ανήκει στο S . Θα το κάνουμε με μαθηματική επαγωγή.
  - $S \subseteq A$, δηλαδή ότι κάθε αριθμός που παράγεται με τους παραπάνω κανόνες, είναι πολλαπλάσιο του 3. Θα το κάνουμε με δομική επαγωγή.

Απόδειξη.

- Θα δείξουμε με μαθηματική επαγωγή ότι για κάθε n ισχύει ότι $3n \in S$.

Απόδειξη.

- Θα δείξουμε με μαθηματική επαγωγή ότι για κάθε n ισχύει ότι $3n \in S$.
- **Βάση της επαγωγής:** Επιβεβαιώνουμε ότι $3 \in S$ από τη βάση του ορισμού του συνόλου S .

Απόδειξη.

- Θα δείξουμε με μαθηματική επαγωγή ότι για κάθε n ισχύει ότι $3n \in S$.
- **Βάση της επαγωγής:** Επιβεβαιώνουμε ότι $3 \in S$ από τη βάση του ορισμού του συνόλου S .
- **Επαγωγικό βήμα:** Έστω ότι $3n \in S$. Θα δείξουμε ότι $3(n+1) \in S$.

Απόδειξη.

- Θα δείξουμε με μαθηματική επαγωγή ότι για κάθε n ισχύει ότι $3n \in S$.
- **Βάση της επαγωγής:** Επιβεβαιώνουμε ότι $3 \in S$ από τη βάση του ορισμού του συνόλου S .
- **Επαγωγικό βήμα:** Έστω ότι $3n \in S$. Θα δείξουμε ότι $3(n+1) \in S$.
  - Παρατηρούμε ότι $3 \in S$, και $3n \in S$.

Απόδειξη.

- Θα δείξουμε με μαθηματική επαγωγή ότι για κάθε n ισχύει ότι $3n \in S$.
- **Βάση της επαγωγής:** Επιβεβαιώνουμε ότι $3 \in S$ από τη βάση του ορισμού του συνόλου S .
- **Επαγωγικό βήμα:** Έστω ότι $3n \in S$. Θα δείξουμε ότι $3(n+1) \in S$.
  - Παρατηρούμε ότι $3 \in S$, και $3n \in S$.
  - Έρα $3 + 3n \in S$.

Δομική Επαγωγή.

- Θα δείξουμε ότι και οι δύο κανόνες που παράγουν στοιχεία του S παράγουν πολλαπλάσια του 3.

Δομική Επαγωγή.

- Θα δείξουμε ότι και οι δύο κανόνες που παράγουν στοιχεία του S παράγουν πολλαπλάσια του 3.
- **Βάση δομικής επαγωγής:** Η βάση του ορισμού παράγει μόνο ένα στοιχείο, το 3, που είναι πολλαπλάσιο του 3.

Δομική Επαγωγή.

- Θα δείξουμε ότι και οι δύο κανόνες που παράγουν στοιχεία του S παράγουν πολλαπλάσια του 3.
- **Βάση δομικής επαγωγής:** Η βάση του ορισμού παράγει μόνο ένα στοιχείο, το 3, που είναι πολλαπλάσιο του 3.
- **Επαγωγικό βήμα:** Αν $x, y \in S$ με x, y πολλαπλάσια του 3, αρκεί να δείξουμε ότι $x + y$ είναι επίσης πολλαπλάσιο του 3. Αυτό όμως είναι εύκολο (προφανές).

Ορισμός (Δομική επαγωγή)

Έστω σύνολο ή δομή Δ που ορίζεται επαγωγικά. Για να αποδείξουμε μια ιδιότητα P για κάθε στοιχείο του συνόλου Δ αρκεί να ακολουθήσουμε τα επόμενα βήματα:

- **Βάση της επαγωγής:** Αποδεικνύουμε ότι τα στοιχεία του συνόλου Δ που ορίζονται στο βήμα *Βάση του ορισμού* του έχουν την ιδιότητα.
- **Επαγωγικό βήμα:** Θεωρούμε ότι σε κάποιο βήμα της κατασκευής του Δ , τα στοιχεία του έχουν την ιδιότητα. Αποδεικνύουμε ότι αν τα στοιχεία του Δ έχουν την ιδιότητα P , τότε και τα νέα στοιχεία που ορίζονται στο *επαγωγικό βήμα* του ορισμού του Δ έχουν την ιδιότητα.

Ορισμός

Αλφάβητο είναι ένα οποιοδήποτε πεπερασμένο σύνολο.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (Παραδείγματα)

- $G = \{\alpha, \beta, \dots, \omega\}$
- $D = \{0, 1, \dots, 9\}$

Ορισμός

Οι πεπερασμένες ακολουθίες των συμβόλων (δηλαδή των στοιχείων) ενός αλφαβήτου λέγονται συμβολοσειρές. Το σύνολο των συμβολοσειρών ενός αλφαβήτου Σ συμβολίζεται με Σ^* .

Η κενή συμβολοσειρά συμβολίζεται με ϵ .

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (Παραδείγματα συμβολοσειρών)

- Η συμβολοσειρά $(\epsilon, \nu, \rho, \eta, \kappa, \alpha)$ του αλφαβήτου $\Sigma = \{\alpha, \beta, \dots, \omega\}$. Για απλότητα παραλείπουμε παρενθέσεις και κόμματα και γράφουμε *ευρηκα*.
- Η συμβολοσειρές του αλφαβήτου $D = \{0, 1, \dots, 9\}$ είναι

$$D^* = \{\epsilon, 0, 1, \dots, 9, 00, 01, \dots, 99, 000, 001, \dots\}$$

Ορισμός (Σύνολο συμβολοσειρών Σ^* αλφάβητου Σ)

- **Βάση του ορισμού:** Η κενή συμβολοσειρά ϵ ανήκει στο Σ^* , $\epsilon \in \Sigma^*$.
- **Επαγωγικός ορισμός:** Αν $w \in \Sigma^*$ και $\sigma \in \Sigma$ τότε $w\sigma \in \Sigma^*$.

Ορισμός (Μήκος l συμβολοσειράς)

- **Βάση του ορισμού:** Ορίζουμε $l(\epsilon) = 0$.
- **Επαγωγικός ορισμός:** Αν $w \in \Sigma^*$ και $\sigma \in \Sigma$ ορίζουμε $l(w\sigma) = l(w) + 1$.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- $l(\epsilon\upsilon\rho\eta\kappa\alpha) = 6$
- $l(010) = 3$

Ορισμός (Παράθεση δύο συμβολοσειρών)

- **Βάση του ορισμού:** Αν $w \in \Sigma^*$ ορίζουμε $w \cdot \epsilon = w$
- **Επαγωγικός ορισμός:** Αν $w_1, w_2 \in \Sigma^*$ και $\sigma \in \Sigma$ ορίζουμε $w_1 \cdot (w_2\sigma) = (w_1 \cdot w_2)\sigma$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- $εϵ \cdot ρηκα = εϵρηκα$
- $010 \cdot 00 = 01000$

Μήκος παράθεσης δυο συμβολοσειρών

Πρόταση

Για κάθε συμβολοσειρές $x, y \in \Sigma^*$ ισχύει ότι $\ell(x \cdot y) = \ell(x) + \ell(y)$.

Απόδειξη.

- Με δομική επαγωγή. Θεωρούμε τη συμβολοσειρά x σταθερά.
- **Βάση της επαγωγής:** $y = \epsilon$. Έχουμε $\ell(x \cdot \epsilon) = \ell(x) + \ell(\epsilon)$.
- **Επαγωγικό βήμα:**

$$\begin{aligned}\ell(x \cdot (y\sigma)) &= \ell((x \cdot y)\sigma) \\ &= \ell(x \cdot y) + 1 \\ &= (\ell(x) + \ell(y)) + 1 \\ &= \ell(x) + (\ell(y) + 1) \\ &= \ell(x) + \ell(y\sigma)\end{aligned}$$

από τον ορισμό της παράθεσης
από τον ορισμό του μήκους
από την επαγωγική υπόθεση
από τον ορισμό του μήκους.

Ορισμός

Έστω Σ ένα αλφάβητο. Τα υποσύνολα των συμβολοσειρών του Σ ονομάζονται γλώσσες.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (Παραδείγματα γλωσσών)

- Η γλώσσα της δεκαδικής παράστασης των περιττών αριθμών: $\{1, 3, 5, 7, \dots\}$. Το αλφάβητο είναι το $\Sigma = \{0, 1, \dots, 9\}$.
- Η γλώσσα της δυαδικής παράστασης των περιττών αριθμών: $\{1, 11, 101, 111, \dots\}$. Το αλφάβητο είναι το $\Sigma = \{0, 1, \dots, 9\}$ ή το $\Sigma = \{0, 1\}$.
- Οι δυο γλώσσες είναι διαφορετικές. Τα στοιχεία των γλωσσών αυτών είναι συμβολοσειρές, όχι αριθμοί.
- Άλλο είναι το σύνολο των περιττών αριθμών και άλλο είναι το σύνολο της δεκαδικής παράστασης των περιττών αριθμών.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (Παραδείγματα γλωσσών)

- Η γλώσσα των λέξεων της Ελληνικής γλώσσας: {αβαείο, αβάθεια, ..., ωώδης}. Το αλφάβητο είναι {α, ά, ..., ώ}.
- Η γλώσσα των συντακτικά ορθών προγραμμάτων της γλώσσας C. Το αλφάβητο είναι οι λατινικοί χαρακτήρες και κάποια επιπλέον σύμβολα όπως οι παρενθέσεις, τα σύμβολα των αριθμητικών πράξεων κλπ.
- Η γλώσσα των προγραμμάτων της γλώσσας C που υπολογίζουν ορθά αν η είσοδος είναι ένας πρώτος αριθμός (στο δεκαδικό σύστημα).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ας ορίσουμε μια γλώσσα L του αλφαβήτου $\{0, 1\}$ ως εξής:
- **Βάση του ορισμού:** Η κενή συμβολοσειρά ϵ ανήκει στη γλώσσα L .
- **Επαγωγικός ορισμός:** Αν $w, v \in L$ τότε και οι συμβολοσειρές
  - $0w1v$
  - $1w0v$ανήκουν στη γλώσσα L .
- Ποιές συμβολοσειρές ανήκουν στην γλώσσα L ;
- $L = \{ \quad \}$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ας ορίσουμε μια γλώσσα L του αλφαβήτου $\{0, 1\}$ ως εξής:
- **Βάση του ορισμού:** Η κενή συμβολοσειρά ϵ ανήκει στη γλώσσα L .
- **Επαγωγικός ορισμός:** Αν $w, v \in L$ τότε και οι συμβολοσειρές
  - $0w1v$
  - $1w0v$ανήκουν στη γλώσσα L .
- Ποιές συμβολοσειρές ανήκουν στην γλώσσα L ;
- $L = \{ \epsilon \}$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ας ορίσουμε μια γλώσσα L του αλφαβήτου $\{0, 1\}$ ως εξής:
- **Βάση του ορισμού:** Η κενή συμβολοσειρά ϵ ανήκει στη γλώσσα L .
- **Επαγωγικός ορισμός:** Αν $w, v \in L$ τότε και οι συμβολοσειρές
  - $0w1v$
  - $1w0v$ανήκουν στη γλώσσα L .
- Ποιές συμβολοσειρές ανήκουν στην γλώσσα L ;
- $L = \{ \epsilon, 01, 10 \}$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ας ορίσουμε μια γλώσσα L του αλφαβήτου $\{0, 1\}$ ως εξής:
- **Βάση του ορισμού:** Η κενή συμβολοσειρά ϵ ανήκει στη γλώσσα L .
- **Επαγωγικός ορισμός:** Αν $w, v \in L$ τότε και οι συμβολοσειρές
  - $0w1v$
  - $1w0v$ανήκουν στη γλώσσα L .
- Ποιές συμβολοσειρές ανήκουν στην γλώσσα L ;
- $L = \{ \epsilon , 01, 10 , 0011, 0101, 0110, 1001, 1010, 1100 \}$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ας ορίσουμε μια γλώσσα L του αλφαβήτου $\{0, 1\}$ ως εξής:
- **Βάση του ορισμού:** Η κενή συμβολοσειρά ϵ ανήκει στη γλώσσα L .
- **Επαγωγικός ορισμός:** Αν $w, v \in L$ τότε και οι συμβολοσειρές
  - $0w1v$
  - $1w0v$ανήκουν στη γλώσσα L .
- Ποιές συμβολοσειρές ανήκουν στην γλώσσα L ;
- $L = \{ \epsilon, 01, 10, 0011, 0101, 0110, 1001, 1010, 1100, 000111, 001011, 001101, 001110, \dots \}$

Παράδειγμα γλώσσας (συνέχ.)

Πρόταση

Κάθε συμβολοσειρά u της γλώσσας L έχει ίσο αριθμό από 0 και 1.

Απόδειξη.

- $n_0(u)$ = αριθμός 0 στην u
- $n_1(u)$ = αριθμός 1 στην u
- Θέλουμε να δείξουμε $n_0(u) = n_1(u)$ για κάθε $u \in L$.
- Με δομική επαγωγή.
- **Βάση της επαγωγής:** $n_0(\epsilon) = n_1(\epsilon) = 0$.
- **Επαγωγικό βήμα:**
  - Επαγωγική υπόθεση $n_0(w) = n_1(w)$ και $n_0(v) = n_1(v)$.
  - Έχουμε $n_0(0w1v) = n_0(w) + n_0(v) + 1$
  - Έχουμε $n_1(0w1v) = n_1(w) + n_1(v) + 1$
  - 'ρα $n_0(0w1v) = n_1(0w1v)$
  - Με τον ίδιο τρόπο προκύπτει $n_0(1w0v) = n_1(1w0v)$,

Παράδειγμα γλώσσας (συνέχ.)

Πρόταση

Κάθε συμβολοσειρά του αλφαβήτου $\{0, 1\}$ με ίσο αριθμό από 0 και 1 ανήκει στη γλώσσα L .

Απόδειξη.

Με ισχυρή μαθηματική επαγωγή στο μήκος της συμβολοσειράς.

Βάση της επαγωγής: Αν η συμβολοσειρά έχει μήκος 0, δηλαδή είναι η κενή συμβολοσειρά ϵ , ανήκει στη γλώσσα L .

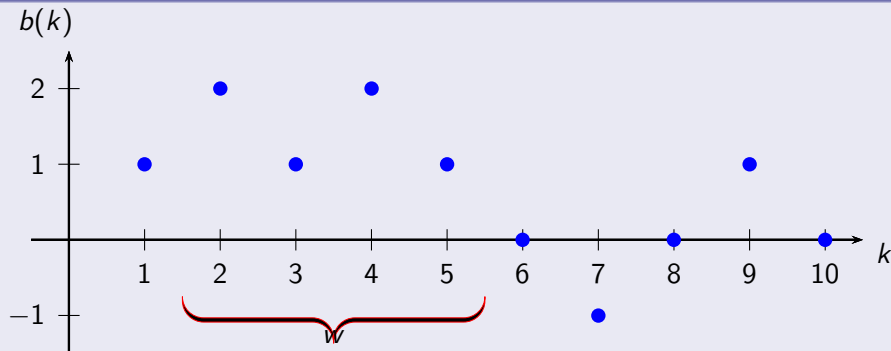
Επαγωγικό βήμα:

- Υποθέτουμε ότι κάθε συμβολοσειρά με μήκος το πολύ n που έχει ίσο αριθμό από 0 και 1 ανήκει στη γλώσσα L .
- Έστω μια συμβολοσειρά u με μήκος $n + 1$ και ίσο αριθμό από 0 και 1.
- Λόγω συμμετρίας υποθέτουμε ότι η συμβολοσειρά u αρχίζει με 0.
- Θέλουμε να δείξουμε ότι **υπάρχουν** w και v τέτοια ώστε $u = 0w1v$.

Απόδειξη

Έστω ότι $b(k)$ συμβολίζει τη διαφορά του αριθμού των 0 και του αριθμού των 1 στα πρώτα k σύμβολα της συμβολοσειράς u .

Η συνάρτηση $b(k)$ για $u = 0010111001$

$$u = 0010111001 = 0010111001$$

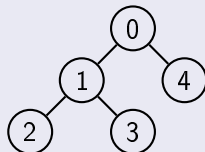
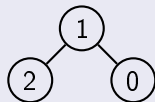
Ορισμός (Κανονικά δυαδικά δένδρα με ρίζα ενός συνόλου U)

Βάση του ορισμού: Κάθε στοιχείο v του U είναι δυαδικό δένδρο $T = (v)$. Θα λέμε ότι το δένδρο αυτό έχει ρίζα το v , σύνολο κόμβων το $\{v\}$, και ύψος $h(T) = 0$.

Επαγωγικός ορισμός: Έστω T_1, T_2 είναι δένδρα με σύνολα κόμβων ξένα μεταξύ τους και με ρίζες r_1, r_2 αντίστοιχα. Έστω επίσης r ένα στοιχείο του U , που δεν ανήκει στους κόμβους των δένδρων T_1, T_2 .

- Ορίζουμε το δένδρο $T = (r, \{T_1, T_2\})$ με ρίζα το r .
- Το σύνολο των κόμβων του T είναι όλοι οι κόμβοι των T_1, T_2 μαζί με το r .
- Το ύψος $h(T)$ του δένδρου T ορίζεται σαν $1 + \max\{h(T_1), h(T_2)\}$.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (Παραδείγματα δένδρων)

Πρόταση

Για κάθε κανονικό δυαδικό δένδρο T ισχύει ότι το πλήθος των κόμβων του $n(T)$ είναι το πολύ $2^{h(T)+1} - 1$.

Απόδειξη.

- **Βάση δομικής επαγωγής:** Αν το δένδρο αποτελείται μόνο από τη ρίζα του, έχει εξ' ορισμού ύψος 0 και ένα κόμβο· η πρόταση προφανώς ισχύει.
- **Επαγωγικό βήμα:** Έστω δυαδικό δένδρο T με δύο υποδένδρα T_1 και T_2 . Εξ' ορισμού, οι κόμβοι του T είναι οι κόμβοι του T_1 , οι κόμβοι του T_2 , και η ρίζα του T . Έρα ο αριθμός των κόμβων του είναι $n(T) = n(T_1) + n(T_2) + 1$. Επίσης εξ' ορισμού, το ύψος του είναι $h(T) = 1 + \max\{h(T_1), h(T_2)\}$.
- Επαγωγική υπόθεση: $n(T_1) \leq 2^{h(T_1)+1} - 1$ και $n(T_2) \leq 2^{h(T_2)+1} - 1$.

Συνέχ.

$$\begin{aligned}n(T) &= n(T_1) + n(T_2) + 1 \\ &\leq (2^{h(T_1)+1} - 1) + (2^{h(T_2)+1} - 1) + 1 \\ &= 2^{h(T_1)+1} + 2^{h(T_2)+1} - 1 \\ &\leq 2 \cdot \max\{2^{h(T_1)+1}, 2^{h(T_2)+1}\} - 1 \\ &= 2 \cdot 2^{\max\{h(T_1)+1, h(T_2)+1\}} - 1 \\ &= 2 \cdot 2^{\max\{h(T_1), h(T_2)\}+1} - 1 \\ &= 2 \cdot 2^{h(T)} - 1 \\ &= 2^{h(T)+1} - 1\end{aligned}$$

